

Ontwikkeling provinciale inzet milieu, natuur en klimaat 2008-2015

Een Quick Scan

Bureau ZET, september 2013

Colofon

Titel:	Ontwikkeling provinciale inzet milieu, natuur en klimaat 2008-2015
Opdrachtgever:	Provinciale Statenfractie GroenLinks Gelderland
Kenmerk/Projectnummer:	4025
Datum:	27 september 2013
Projectomschrijving:	Quick scan om zicht krijgen op de actuele en de meer structurele ontwikkeling van het Gelderse milieu- en natuurbeleid in de context van bezuiniging en ombuiging.
Contactpersoon :	Nelson Verheul (PS-fractie GroenLinks Gelderland)
Adviseurs:	Susan Martens, Henk ten Holt (Bureau ZET)

Postbus 31264
6503 CG Nijmegen

info@bureauzet.nl
www.bureauzet.nl

KvK: 5288964
BTW: NL8506.17.273.B.01
Triodos Bank: 1985.46.327

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Referentiekader	1
1.2	Leeswijzer	1
2	Rol van de provincie in milieu- en natuurbeleid	3
3	Ontwikkeling beleidsterreinen milieu, natuur en klimaat	5
3.1	Ontwikkeling Gelderse milieubeleid sinds 2008	5
3.1.1	Ontwikkeling financiële inzet voor milieu	7
3.2	Ontwikkeling Gelders natuurbeleid sinds 2008	7
3.2.1	Ontwikkeling financiële inzet voor natuur	10
3.3	Ontwikkeling Gelders klimaatbeleid sinds 2008	11
3.3.1	Ontwikkeling van de financiële inzet voor klimaat	11
4	Ingezoomd: Ontwikkeling van de inzet binnen het specifieke terrein bodem	13
4.1	Ontwikkeling van de inzet voor bodem	13
5	Ontwikkeling feitelijke toestand van natuur en milieu: monitoring en doelbereik	15
5.1	Ontwikkeling feitelijke toestand Milieu	16
5.2	Ontwikkeling feitelijke toestand Natuur	16
5.3	Ontwikkeling feitelijke toestand Energie/klimaat	16
5.4	Ontwikkeling feitelijke toestand Bodem	17
6	Signalen van partners uit de provincie	19
6.1	Inleiding	19
6.2	Milieu	19
6.3	Natuur	20
6.4	Klimaat en energie	23
6.5	Bodem	25
Bijlage 1	Indicatoren beleidsveld Natuur	27
Bijlage 2	Indicatoren beleidsveld Klimaat & Energie	28
Bijlage 3	Indicatoren beleidsveld Bodem	30

1 Inleiding

In het kader van budgettaire ombuigingen is in de Voorjaarsnota 2012 van de provincie Gelderland door Gedeputeerde Staten een streep gezet door de meeste bovenwettelijke taken en doelen van het Gelderse milieubeleid, zoals eerder vastgelegd in het GMP4 (2010-2012). Deze beslissing roept vragen op bij de GroenLinks Statenfractie Gelderland naar de ontwikkeling van het Gelderse milieubeleid in de context van bezuiniging en ombuiging. Is er sprake van afbraak, opbouw of een neutrale situatie? Hiertoe wil de fractie weten wat de (mogelijke) consequenties zijn van de ombuigingen in het provinciale budget voor het milieu in Gelderland. Zijn met name activiteiten geschrapt die weinig effect hadden en zijn er goede dingen voor in de plaats gekomen, bijvoorbeeld in de uitvoering van natuurtaken? Of is primair sprake van een verslechtering van de voedingsbodem voor milieubeleid en -uitvoering? En wat is de doorwerking van de besluiten van het provinciebestuur richting regionale en lokale uitvoering?

Op verzoek van de GroenLinks-fractie in Provinciale Staten van de provincie Gelderland heeft Bureau ZET een quick scan uitgevoerd om de ontwikkeling van het milieu- en natuurbeleid van de provincie Gelderland in beeld te brengen. In de quick scan wordt op grote hoofdlijnen gekeken naar de ontwikkeling over de volle breedte van het Gelderse milieu-, natuur- en klimaatbeleid in de periode 2008 tot 2015, waarbij nader ingezoomd wordt op het onderwerp bodem.

Het onderzoek van Bureau ZET is enkel gericht op het in beeld brengen van de feitelijke ontwikkeling van het milieu- en natuurbeleid van de provincie Gelderland. Bureau ZET koppelt aan deze ontwikkeling geen waardering of oordeel.

1.1 Referentiekader

Om ontwikkeling, ofwel beweging in beeld te brengen moet een uitgangssituatie of referentiekader gekozen worden. Bij het in beeld brengen van de ontwikkeling van het milieu- en natuurbeleid en de Gelderse inzet op dit terrein worden de volgende referentiekaders gehanteerd:

- Ontwikkeling van de beleidsinzet sinds 2008 op hoofdlijnen (terugblik breed) voor milieu, natuur en klimaat.
- Ontwikkelingen binnen het specifieke beleidsterrein bodem (terugblik specifiek).
- Ontwikkeling in de staat van natuur en milieu, op basis van de belangrijkste indicatoren sinds 2008 (monitoring en doelbereik).
- Signalen van partners uit de provincie ten aanzien van de huidige en toekomstige uitdagingen en opgaven voor het beleid, gekoppeld aan een beeld van de wijze waarop het Gelderse beleid daarop inspeelt (inspelen op de actualiteit).

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zetten wij eerst in grote lijnen uiteen wat de rol van de provincie is, in relatie tot Rijk en Europa, in de vormgeving en uitvoering van het milieu- en natuurbeleid. In hoofdstuk schetsen wij op hoofdlijnen de ontwikkeling van het Gelderse beleid en de financiële inzet op achtereenvolgens de terreinen milieu, natuur en klimaat. Hoofdstuk vier zoomt vervolgens specifiek in op het beleidsterrein bodem. In hoofdstuk vijf komt de monitoring van bereikte resultaten op het gebied van milieu, natuur, klimaat en bodem aan de orde. In hoofdstuk 6 staan tenslotte de signalen centraal die partners van de provincie afgeven over de doorwerking van budgetaanpassingen, beleidskeuzen en ontwikkelingen aan provinciezijde. Ook worden een aantal actuele ontwikkelingen vanuit het perspectief van deze partners beschreven.

2 Rol van de provincie in milieu- en natuurbeleid

De rol van de provincie in het natuur- en milieubeleid verschilt per (deel)thema. De provinciale inzet wordt bij een groot aantal thema's in belangrijke mate bepaald door achterliggend nationaal beleid (dat vaak een uitwerking is van EU-beleid op het betreffende onderwerp). Het nationale beleid wordt in de meeste gevallen niet uitgevoerd door het Rijk zelf. Vaak maakt het Rijk afspraken met andere overheden, zoals provincies, waterschappen en gemeenten, over de uitvoering van regelingen en programma's waarmee het beleid gerealiseerd zal worden. Voor de uitvoering van die regelingen en programma's wordt door het Rijk financiering beschikbaar gesteld. De hoogte van die financiering en de verdeelsleutel over de provincies wordt veelal in onderhandeling met IPO/provincies vastgesteld.

Het gevolg van deze bestuurlijke taak- en verantwoordelijkheidsverdeling is dat de belangrijkste kaders voor de inzet van provincies op milieu en natuur (de onderwerpen, het instrumentarium en de financiering) bepaald worden op het nationale niveau. We noemen dit de wettelijke taken. Binnen de kaders die voor de betreffende onderwerpen bestaan, beschikken provincies meestal over een (meer of minder grote) beleidsvrijheid ten aanzien van de beleidsuitwerking en -uitvoering. Deze beleidsvrijheid verschilt sterk per onderwerp. Naast de ruimte die provincies vaak geboden wordt bij de uitwerking van beleid, staat het provincies vanzelfsprekend altijd vrij om extra inzet op het betreffende onderwerp te plegen, gefinancierd vanuit de eigen middelen (beleidsintensivering).

Naast de hierboven beschreven 'beleidsvrijheid binnen (Europese en nationale) kaders' en vrijheid van beleidsintensivering staat het provincies vanzelfsprekend ook vrij, binnen de kaders van wettelijke bevoegdheden en mogelijkheden, op andere terreinen eigen beleid te ontwikkelen en daarvoor eigen middelen in te zetten.

Bij het in beeld brengen van het beleid en de inzet van de provincie Gelderland voor milieu en natuur moeten we idealiter een onderscheid maken naar:

1. Ontwikkeling van de inzet op wettelijke taken (uitvoering gedecentraliseerd EU en nationaal beleid)
2. Ontwikkeling in gebruik van beleidsvrijheid in uitvoering van wettelijke taken. Het gaat hier vaak om nuances ten aanzien van bijvoorbeeld de implementatie.
3. Ontwikkeling beleidsintensivering (extra inzet op de wettelijke taken)
4. Ontwikkeling eigen beleidsinzet voor thema's die niet (direct) voortvloeien uit Europees en nationaal beleid

De omvang van dit onderzoek is beperkt en voor het aanleveren van gegevens zijn wij in hoge mate afhankelijk van de provinciale organisatie zelf, die hiervoor ook beperkt capaciteit heeft. Het zal in het kader van deze quick scan dan ook niet lukken het onderscheid tussen de vier categorieën van beleid en beleidsinzet volledig in beeld te brengen.

3 Ontwikkeling beleidsterreinen milieu, natuur en klimaat

In deze quick scan wordt de meerjarige ontwikkeling van het Gelderse milieu- en natuurbeleid in beeld gebracht. Beleidsterreinen zijn niet statisch maar aan verandering onderhevig. Op enig moment kunnen nieuwe beleidsthema's opkomen, andere thema's verdwijnen juist van de agenda of worden ondergebracht bij een ander beleidsterrein. Met het oog hierop brengen we eerst voor de brede beleidsterreinen milieu, natuur en klimaat in beeld hoe deze zich sinds 2008 ontwikkeld hebben, met een doorkijk naar 2015. Wat zijn de ontwikkelingen in plan- en beleidsvorming, en welke thema's zijn nieuw opgekomen of juist van de agenda verdwenen? Vervolgens kijken we naar de ontwikkelingen in de financiële inzet.

3.1 Ontwikkeling Gelderse milieubeleid sinds 2008

Het Gelders milieubeleid is vastgelegd in het Gelderse Milieuplan. Het vorige Gelderse Milieuplan (GMP3) is vastgesteld in 2004 en vervolgens in 2008 voor twee jaar verlengd tot september 2010, door middel van de GMP3 Uitvoeringsagenda 2008-2010. De totale planperiode besloeg daarmee 6 jaar. Vervolgens is het GMP4 opgesteld dat oorspronkelijk een beleidskader bood voor de periode september 2010 tot en met december 2012. Het GMP4 continueert het beleid van het GMP3, er worden geen nieuwe milieuthema's/ beleidsambities opgevoerd¹. Hiervoor worden in het Gelders Milieu Plan 4 'Verantwoordelijkheid voor een duurzame leefomgeving' twee redenen genoemd:

- Het GMP4 is opgesteld in een periode van economische teruggang. De provincie achtte dat niet het moment voor het nemen van besluiten over nieuwe ambities. Met het oog hierop werd ook gekozen voor een kortere looptijd dan gebruikelijk voor een strategisch milieubeleidsplan.
- Het GMP3 had als doel het realiseren van een basiskwaliteit voor de leefomgeving voor de Gelderse burger en de Gelderse natuur in 2010. Uit evaluatie van het GMP3 (2004-2008) en de GMP3 uitvoeringsagenda (2008-2010) blijkt dat de basiskwaliteit op diverse milieuthema's nog niet gehaald is. Het realiseren van die basiskwaliteit kreeg in het GMP4 prioriteit boven het opnemen van nieuwe ambities.

Hoewel in januari 2011 wel een Contourennotitie GMP5 is opgesteld, is besloten om geen afzonderlijk strategisch milieuplan meer op te stellen, maar het milieubeleid te integreren in de nieuw op te stellen integrale Omgevingsvisie. Met het oog hierop is de uitvoeringsperiode van het GMP4 verlengd tot eind 2014, of tot het moment waarop de Omgevingsvisie is vastgesteld.

De financiële bestedingsruimte van de provincie is afgenomen. Het nieuwe college van Gedeputeerde Staten heeft daarom in haar uitvoeringsagenda van 14 juni 2011 aangegeven dat het milieubeleid gericht moet zijn op de uitvoering van wettelijke taken en lopende convenanten. Dit is in de Voorjaarsnota 2012 uitgewerkt door te specificeren welke taken uit het GMP4 niet langer uitgevoerd worden.

De tabel op de volgende pagina geeft een algemeen overzicht van de ontwikkeling sinds 2008 in milieuthema's met een doorkijk naar de toekomst (meerjarenprogrammering). In de tabel wordt tevens benoemd welke taken, behorend bij de verschillende milieuthema's bij voorjaarsnota 2012 geschrapt zijn.

¹ Wel zijn enkele ontwikkelopgaven genoemd. Bijvoorbeeld het ontwikkelen van een benadering voor het voorkomen van nadelige gezondheidseffecten voor kwetsbare groepen en gebieden in relatie tot het thema lucht. Deze zijn bij Voorjaarsnota 2012 geschrapt.

GMP3 - Milieuthema's (2008-2010)		GMP-4 Milieuthema's 2013		GMP-4 Milieuthema's 2015
Vergunningverlening en Handhaving	↔	Vergunningverlening en Handhaving(RUD)	↔	Vergunningverlening en Handhaving(RUD)
Externe Veiligheid	↔	↘ Fysieke/Externe Veiligheid	↔	↘ Fysieke/Externe Veiligheid*
Geluid	↔	Geluid. Vervallen bij VJN 2012: Tweejaarlijkse analyse en plan van aanpak Knelpunten geluidsvergunningverlening, alle industrieterreinen eind 2012 voorzien van actuele zonering.	↔	Geluid
Geur	↔	Geur	↔	Geur*
Lucht	↔	Lucht, Vervallen bij VJN 2012: Binnenklimaat scholen, advisering Houtkachels en Vuurkorven, Subsidiering landbouwbedrijven emissieverminderende maatregelen, Subsidie schone voertuigen, Schone scheepvaart, Uitvoering plan hernieuwbare brandstoffen.	↔	Lucht*
Bodem	↔	Bodem	↔	Bodem
Donkerte	↔	Vervallen	↔	Vervallen
Stilte	↔	Stilte	↔	Stilte
Inpassing Stortplaatsen	↔	Vervallen bij VJN	↔	Vervallen
Bagger	↔	↘ Waterplan 2010-2015 Vervallen bij VJN 2012: plandoel hergebruik van bagger	↔	↘ Waterplan 2010-2015
Afval	↔	Vergunningverlening	↔	Vergunningverlening
Industrie & verduurzaming	↔	Vervallen bij VJN 2012	↔	Vervallen
Grondstoffen	↔	Uitvoering Werken	↔	Uitvoering Werken
Grondwaterbescherming	↔	Grondwaterbescherming ↘ WATERPLAN 2010-2015	↔	Grondwaterbescherming ↘ WATERPLAN 2010-2015
Energie	↔	Klimaat ↘ KLIMAATPROGRAMMA 2008-2011	↔	Klimaat ↘ PP ENERGIETRANSITIE (Mit.) ↘ PROGRAMMA WATER (Adaptatie)

*In de begroting van 2015 zijn voor dit onderwerp geen middelen opgenomen.

3.1.1 Ontwikkeling financiële inzet voor milieu

In de onderstaande figuur is af te lezen hoe de financiële inzet op het beleidsterrein milieu zich heeft ontwikkeld sinds 2008. Getallen voor 2015 betreffen ramingen op basis van de meerjarenbegroting. De financiële inzet voor energie en klimaat is in onderstaande cijfers niet meegenomen. Deze wordt in paragraaf 3.3 apart in beeld gebracht.

Tabel: Totale inzet beleidsterrein milieu, exclusief energie en klimaat

Middelen vanuit	2008	2013	2015 (verwacht)
EU	-	-	-
Rijk	€ 25,1 miljoen	€ 16,9 miljoen	€ 15,2 miljoen
Provincie	€ 29,3 miljoen	€ 15,2 miljoen	€ 11,5 miljoen
Totaal	€ 54,4 miljoen	€ 32,1 miljoen	€ 26,7 miljoen

Opvallend is de sterke daling van middelen in de periode 2008-2013 (daling van ruim 40%). Deze daling is zowel toe te schrijven aan het verminderen van rijks- als van provinciale middelen. Vanuit de provinciale organisatie wordt twee grote posten benoemd die voor een belangrijk deel verantwoordelijk zijn voor de verlaging van het budget voor milieu:

- Thema Industrie en Verduurzaming, stimuleren van milieu-innovaties. De provincie zet hier met provinciale middelen veel minder sterk op in. Voor zover er nog inzet gepleegd wordt, gebeurt dat binnen het programma Buiten Gewoon Groen. In het Klimaatprogramma neemt het stimuleren van de Energie- en Milieutechnologie sector overigens wel een belangrijke plaats in.
- Vanuit het Rijk ontving de provincie middelen voor de beperking van hinder door bedrijven (programma Externe/Fysieke veiligheid). Alle risicolocaties zijn inmiddels gesaneerd waardoor dit programma nu veel kleiner is, dan in 2008.

Vooralsnog is voor 2015, op basis van de meerjarenbegroting, een verdere afname van middelen voor het beleidsterrein milieu te voorzien. Dit komt onder andere doordat voor de thema's fysieke/externe veiligheid, lucht en geur op de begroting 2015 geen middelen opgenomen zijn.

3.2 Ontwikkeling Gelders natuurbeleid sinds 2008

Het natuurbeleid is veel complexer van opbouw dan het milieubeleid. Waar voor een reconstructie van het milieubeleid in hoofdzaak teruggrepen kan worden op de opeenvolgende Gelderse milieuplannen en daarbij behorende uitvoeringsprogramma's, bestaan er voor het natuurbeleid meerdere beleidsbronnen, zoals het Streekplan, het Provinciaal Meerjaren Programma Vitaal Gelderland 2007-2013, het GMP, het Provinciaal Verkeer en Vervoerplan en de Reconstructieplannen.

In september 2011 bereikten Rijk en provincies na bijna een jaar van onderhandelen een akkoord over de decentralisatie van natuur. Provincies krijgen als gebiedsregisseur meer verantwoordelijkheid voor en taken op het gebied van natuur. In 2012 hebben Provinciale Staten van Gelderland de Bestuursuitwerking natuur en landschap vastgesteld. Daarin is onder meer bepaald dat er een herijkte EHS komt, waaraan ook door de provincie en door derden wordt betaald. De herijkte EHS is kleiner dan de oorspronkelijke EHS. Desalniettemin is de opgave om gemiddeld 400 ha per jaar te verwerven dan wel via functieverandering als natuur te kunnen

inrichten en beheren, alsook 600 ha per jaar in te richten. Het doel is om de herijkte EHS binnen de door de Europese Unie gestelde termijn te realiseren.

Met de vaststelling van de Beleidsuitwerking Natuur en landschap op 27 juni 2012 hebben PS ook het traject vastgesteld waarlangs de gedecentraliseerde natuurtaken door de provincie zullen worden opgepakt. Deze zijn samengevat in 3 plandoelen, die tevens de pijlers vormen voor het programma Buiten Gewoon Groen, waarin de kernthema's voor natuur en landschap vanaf 1 juni 2012 zijn ondergebracht:

1. zorgvuldig omgaan met natuur en landschap
2. maatschappelijke betrokkenheid vergroten
3. haalbare en betaalbare natuur

De pijlers laten zien dat samenwerking met de maatschappelijke partners essentieel is om de bijgestelde ambities op het gebied van natuur te kunnen realiseren.

Het programma Buiten Gewoon Groen is vastgesteld als een van de programma's van de afdeling Natuur en Leefomgeving. In dit programma komen veel onderdelen voor die voorheen ondergebracht waren in het Provinciaal Meerjarenprogramma Vitaal Gelderland 2007-2013 (PMJP) en die ook verankerd zijn in het GMP.

Ongeveer gelijktijdig zijn met de voorjaarsnota 2012 de volgende doelstellingen binnen het thema Natuur en Biodiversiteit uit het GMP4 komen te vervallen:

- Milieucondities leefgebieden: in 2027 voldoen de milieucondities in de EHS aan de Basiskwaliteit voor natuur.
- Kwantiteit en kwaliteit leefgebieden: het vergroten en verbinden van de leefgebieden.
- Ecosysteemdiensten: het vergroten van het inzicht in en het duurzaam benutten van de (ecosysteem) diensten van de natuur.

De eerste twee doelstellingen maken onderdeel uit van het nieuwe programma Buiten Gewoon Groen. Het is niet duidelijk of sprake is van een vergelijkbaar ambitieniveau.

In onderstaand schema is de ontwikkeling van het natuurbeleid sinds 2008, beknopt weergegeven:

Situatie 2008	Situatie 2012 (voor Voorjaarsnota)	Prognose situatie 2013- 2016 (na Voorjaarsnota)
Streekplan 2005 ↳ PMJP 2007-2013	Streekplan 2005 ↳ PMJP 2007-2013	↳ Programma Buitengewoon groen
Realisatie EHS	Realisatie EHS	Realisatie EHS (functieveran., inrichting, beheer, Natura2000)
Milieuherstel EHS & VHR	Milieuherstel EHS & VHR	omgevingscondities (inclusief verdrogingsbestr. EHS & N2000)
Soortenbescherming	Soortenbescherming	soortenbescherming binnen de herijkte EHS
Beheer binnen en buiten de EHS	Beheer binnen en buiten de EHS	Beheer binnen EHS (Buiten EHS wordt uitgefaseerd)
Faunabeheer	Faunabeheer	Faunabeheer
NME	NME	Subsidie voor GNMf, IVN, SLG, programma DuurzaamDoor/LvDO
PVVP ↳ MJPO 2005-2018	PVVP ↳ MJPO 2005-2018	Programma onstnippering EHS
GMP-3 Natuurthema's EHS	GMP-4 Natuurthema's Milieucondities leefgebieden	GMP-4 Natuurthema's omgevingscondities (inclusief verdrogingsbestr. EHS & N2000)
	Vergroten en verbinden leefgebieden	Realisatie EHS (functieveran., inrichting, beheer, Natura2000)
	Inzicht in en benutting van ecosysteemdiensten	Nog uit te werken n.a.v. advies Taskforce, wg betrokkenheid
	Ontwikkelopgave herijken prov rol BD	Is opgenomen in Beleids-uitwerking natuur & Landschap
	Ontwikkelopgave integraal, belevingsgericht N&L-beleid	Nog uit te werken n.a.v. advies Taskforce, wg betrokkenheid
WHP-3 (2005-2009) ↳??	Waterplan (2010 - 2015) ↳Uitvoeringsprogramma Waterplan	↳Programma Water
Reconstructieplannen ↳UP's: Verplaatsing IV-bedrijven Duurzaam Waterbeheer	Reconstructieplannen ↳UP's: Verplaatsing IV-bedrijven Duurzaam Waterbeheer	↳Programma Land- en tuinbouw ↳Programma Water
	Belvoir-3 Landschapontwikkeling	Programma Cultuurhistorie in Programma Cultuurhistorie, Ruimte en Buitengewoon groen (voor onderhoud)
	Nieuwe landgoederen	in Programma Cultuurhistorie, Ruimte en Buitengewoon groen (voor onderhoud)

3.2.1 Ontwikkeling financiële inzet voor natuur

De financiële inventarisatie voor natuur is gebaseerd op de Bestuursovereenkomst ILG 2007-2013. Op grond van de Bestuursovereenkomst besteedt de provincie provinciale en rijksmiddelen voor natuur. In de financiële inventarisatie voor natuur zijn de volgende onderwerpen meegenomen: milieuhervestel EHS en VHR (verzuring, vermeting, verdrogingsbestrijding), realisatie EHS, beheer (vanaf 2013 wordt beheer buiten de EHS uitgefaseerd), passeerbaarheid provinciale en rijksweegen, faunabeleid (plannen), soortenbescherming (plannen), natuur- en milieueducatie (vanaf 2013 enkel GNMf, IVN, LSG, DuurzaamDoor). Proceskosten (inclusief apparaatskosten en gelden voor onderzoeken) zijn niet meegerekend. In de eerste tabel staan de financiële middelen voor de jaren 2008 en 2011 opgenomen. In 2012 is de begrotingssystematiek gewijzigd, daarom is nog een tweede tabel opgenomen met een budgettaire doorkijk vanaf 2013 en verder.

Tabel: Totale inzet beleidsterrein natuur onder begrotingssystematiek ILG
(Exclusief eventueel door het Rijk ingezette middelen t.b.v. natuurdoelen in Gelderland)

Middelen vanuit	2008	2011
EU	€ 2,3 miljoen	€ 2,4 miljoen
Rijk	€ 9,0 miljoen	€ 6,5 miljoen
Provincie	€ 31,5 miljoen	€ 31,5 miljoen
Totaal	€ 42,8 miljoen	€ 40,4 miljoen

Voor de periode vanaf 2013 is op dit moment alleen een meerjarenbegroting beschikbaar. Er is volgens de provincie geen onderscheid te maken tussen rijks-, provinciale en Europese middelen omdat de rijksmiddelen in het Provinciefonds gestort worden. Ook kan nu nog geen inzage gegeven worden in de uitsplitsing van middelen naar begrotingsonderdelen, omdat er nog contracten met meerjarige verplichtingen zijn aangegaan en er nog geen uitvoeringsprogramma is opgesteld. In onderstaande tabel zijn daarom alleen totaalbedragen voor de periode 2013-2016 weergegeven.

Tabel: Totale inzet beleidsterrein natuur

Begroting	2013	2014	2015	2016
Eenmalig	€70,57 miljoen	€25,70 miljoen	€18,92 miljoen	€15,66 miljoen
Structureel	€3,56 miljoen	€14,63 miljoen	€18,19 miljoen	€18,42 miljoen
Totaal	€69,13 miljoen	€40,33 miljoen	€37,11 miljoen	€34,08 miljoen

Zoals hierboven vermeld zijn sinds 2011 afspraken gemaakt over decentralisatie van natuurtaken van Rijk naar provincie. Het budget dat hiervoor overgeheveld wordt van Rijk naar provincie is, in relatie tot de omvang van het takenpakket, beperkt (circa tweederde van het oorspronkelijke budget).

Bij PS-besluit 2012-398 zijn de resterende middelen voor het PMJP en Actieplan Grond toegevoegd aan de Reserve Natuurterreinen. Dit is terug te zien op de begroting voor 2013, die aanmerkelijk hoger is dan andere jaren. De Reserve Natuurterreinen bevat € 10 miljoen specifiek voor de uitfinanciering van lopende verplichtingen. Daarvan kan ongeveer de helft niet aan natuurdoelen worden gerelateerd. Met het oog hierop is op het totaalbedrag € 5 miljoen in mindering gebracht.

Kijkend naar de algemene lijn, waarbij we 2013 als uitschieter buiten beschouwing laten, dan zien we tot 2016 een daling van de beschikbare middelen voor natuur (met bijna 20% ten opzichte van

2008). In de periode 2012-2016 moet wel jaarlijks nog 400 ha EHS verworven worden via functieverandering en moet 600 ha EHS ingericht worden. Het betreft hier grotere prestaties (in termen van hectares) dan in de voorgaande jaren.

3.3 Ontwikkeling Gelders klimaatbeleid sinds 2008

Het energie- en klimaatbeleid heeft in de periode 2008-2013 een sterke ontwikkeling doorgemaakt. In de periode voor 2008 was er geen specifiek klimaatbeleid, wel werd er gewerkt aan energiedoelstellingen. Deze waren mede verankerd in het GMP. In 2008 is het (eerste) Gelders Klimaatprogramma 2008 -2011 Aanpakken en aanpassen vastgesteld en is een begin gemaakt met de uitvoering van de eerste tranche van dat programma. Dit is terug te vinden in de begrotingsbijstelling waarmee in 2008 extra middelen t.o.v. de primaire begroting (opgesteld in 2007) beschikbaar zijn gesteld. Klimaat is nu weliswaar nog steeds formeel verankerd in het milieubeleid, maar bezig aan een opmars als eigenstandig beleidsthema. Het eerste Gelderse Klimaatprogramma Aanpakken en Aanpassen verwijst in de titel naar twee uitvoeringssporen: mitigatie en adaptatie.

In 2012 is het Klimaatprogramma 2008-2011 opgevolgd door het Prioritair programma Energietransitie 2012-2015 dat zowel de eerdere doelstellingen t.a.v. energiebesparing en hernieuwbare energie omvat als een (nieuwe) werkgelegenheidsdoelstelling (versterking van de Energie- en Milieutechnologiesector met als doel een toename van 800 arbeidsplaatsen). Deze laatste doelstelling past binnen het Gelderse topsectorenbeleid. De naam van het Prioritair Programma maakt al duidelijk dat de inhoudelijke focus verschoven is. Het gaat specifiek om energie, net als in de periode voor 2008, en niet langer om klimaat als breder thema. Adaptatie – aanpassen aan klimaatverandering – maakt geen deel meer uit van het prioritaire programma. Doelen op dit terrein zijn toegevoegd aan het programma Water.

3.3.1 Ontwikkeling van de financiële inzet voor klimaat

In de onderstaande figuur is af te lezen hoe de financiële inzet op het beleidsterrein energie en klimaat zich heeft ontwikkeld sinds 2008.

Tabel: Totale inzet beleidsterrein energie en klimaat (afgeronde bedragen)

Middelen o.g.v.	2008	2009	2013
Primaire begroting	€ 1,0 miljoen	€ 7,8 miljoen	€ 13,9 miljoen
Begrotingsbijstelling	€ 3,5 miljoen	€ 6,8 miljoen	-
Realisatie	€ 4,0 miljoen	€ 11,1 miljoen	-

Om te kunnen starten met het uitvoeren van het Klimaatprogramma Aanpakken en Aanpassen zijn in 2008 middelen beschikbaar gemaakt op de begroting. De toename van beschikbare middelen in de bijgestelde begroting voor 2009 - een verdubbeling t.o.v. 2008 - houdt verband met de extra inzet van recessiemiddelen (€ 3,4 miljoen).

In de Voorjaarsnota 2012 zijn voor het thema klimaat geen doelstellingen komen te vervallen. De begroting voor 2013 is echter niet zonder meer vergelijkbaar met de begroting voor 2009. Versterking van de EMT-sector maakt onderdeel uit van het programma vanaf 2012 en voor de gehele coalitieperiode is voor dit doel € 30 miljoen beschikbaar gesteld. De inzet voor deze doelstelling betreft een substantieel deel van de jaarlijkse programmamiddelen (meer dan 50%).

Voorts is van belang om op te merken dat de doelstellingen op het vlak van klimaatadaptatie zijn toegevoegd aan het Programma Water en verwerkt in de begroting van dat programma (begrotingsonderdeel 5.4). Het gaat daarbij naar schatting om een bedrag van 1,5 miljoen jaarlijks, dat voor een goede vergelijking tussen de opeenvolgende jaren bij de begroting voor 2013 dient te worden opgeteld.

We zien over de periode 2008 – 2013 dus een sterke toename van de middelen voor energie- en klimaatbeleid met dien verstande dat vanaf 2012 een substantieel deel van het programma is gericht op economische versterking van de EMT-sector. De verwachting is daarbij dat economische versterking van de EMT-sector bijdraagt aan het bereiken van de inhoudelijke doelstellingen van de energietransitie en de biobased economy.

Begrotingsinformatie voor de periode na 2013 is niet aangeleverd. In het Statenvoorstel Energietransitie (p. 17 en 18) wordt evenwel een overzichtelijk en gedetailleerd beeld geschetst van de voorgestelde meerjareninzet op dit onderwerp. Hierin wordt de onderstaande financiële inzet op de 3 programmadoelstellingen voorgesteld voor de periode tot 2015.

Tabel: Inzet financiële middelen ten behoeve van programma Energietransitie

Inzet middelen t.b.v.:	2012	2013	2014	2015
EMT	€ 5,2 miljoen	€ 6,2 miljoen	€ 6,7 miljoen	€ 6,6 miljoen
Energiebesparing	€ 2,3 miljoen	€ 2,0 miljoen	€ 1,8 miljoen	€ 1,8 miljoen
Hernieuwbare energie	€ 4,5 miljoen	€ 2,0 miljoen	€ 1,8 miljoen	€ 1,8 miljoen
Totaal (excl. werkbudget en vrij te besteden middelen)	€ 12 miljoen	€ 10,2 miljoen	€ 10,3 miljoen	€ 10,2 miljoen

Uit bovenstaande valt op te maken dat voorgesteld wordt de totale inzet in de periode tot 2015 te continueren op een niveau dat in grote lijnen vergelijkbaar is met dat van 2013. De belangrijkste uitzondering daarop betreft een sterke vermindering van de financiële inzet op het ondersteunen van vernieuwingstrajecten hernieuwbare energie (van € 3,1 miljoen in 2012 naar ca. € 1 miljoen in de jaren daarna). Dit verklaart in belangrijke mate het verschil tussen de inzet in 2012 en voorgestelde inzet in de daarop volgende jaren.

4 Ingezoomd: Ontwikkeling van de inzet binnen het specifieke terrein bodem

4.1 Ontwikkeling van de inzet voor bodem

Bodem is een van de klassieke sectorale beleidsthema's binnen het milieubeleid, vergelijkbaar met thema's als geur en geluid. Voor het beleidsthema bodem geldt dat het in belangrijke mate landelijk wordt vormgegeven. In 2004 is de bodemverontreiniging in Nederland in kaart gebracht. Er bleken 400.000 verontreinigde locaties te zijn. De ernstig verontreinigde locaties (spoedlocaties) moeten in 2015 gesaneerd zijn. De rest van de verontreinigde bodems moet in 2030 gesaneerd zijn of beheerst worden. Beheersen betekent bijvoorbeeld dat de verontreiniging zich niet kan verspreiden via het grondwater. Middelen voor bodemsanering en –beheersing zijn voor het grootste deel afkomstig van het Rijk.

Een landelijke ontwikkeling is dat de laatste jaren meer en meer integraal naar bodem gekeken wordt en dat ook de bodemkwaliteit in toenemende mate wordt beoordeeld in relatie tot de functies die de bodem op een bepaalde plek moet vervullen en minder als op zichzelf staande kwaliteit. Een tweede recente ontwikkeling is dat niet langer alleen wordt gekeken naar bodemproblemen maar ook naar de potenties van de (diepe) ondergrond en de mogelijkheden om deze te benutten, bijvoorbeeld in relatie tot geothermie.

Ook in Gelderland zien we aandacht voor het in kaart brengen van de potenties van de ondergrond. In de begroting van 2013 en 2015 zijn prestaties opgenomen in relatie tot het onderzoeken van de (klimaat)potenties van de ondergrond. De middelen hiervoor zijn echter nog niet bekend (en in de volgende financiële paragraaf dan ook nog niet zichtbaar).

Met de voorjaarsnota 2012 is een aantal bodemdoelstellingen uit het GMP4 komen te vervallen. Dit zijn voor bodem enkele prestaties binnen de volgende tactische doelstellingen:

- De provincie overlegt met gemeenten en terreinbeheerders over de inpassing en duurzame afwerking van voormalige stortplaatsen (Navos) in de omgeving.
- In 2015 heeft de provincie voor alle stortplaatsen en baggerdepots die nog niet gesloten zijn een visie op de toekomstige inpassing in de omgeving.
- In 2015 zijn de gesloten Wm-stortplaatsen en baggerdepots zoveel mogelijk ingepast in hun omgeving.
- De provincie stimuleert hergebruik van bagger.
- Vorm en inhoud geven aan duurzaam baggerbeheer voor wat betreft bagger als afvalstroom.

Daarnaast is de bijdrage aan het landelijk meetnet bodem- en grondwaterkwaliteit geschrapt. Met deze doelstellingen/ prestaties waren, in relatie tot de totale begroting voor bodem, slechts kleine bedragen gemoeid.

In de tabel hieronder geven wij de totale begroting voor het beleidsterrein bodem voor de jaren 2008 (gerealiseerd), 2013 (primair) en 2015 (verwacht):

Tabel: Totale financiële inzet beleidsterrein bodem (afgeronde bedragen)

Middelen vanuit	2008 (gerealiseerd)	2013 (primair)	2015 (verwacht)
EU	-	-	-
Rijk	€10,4 miljoen	€11,2 miljoen	€17,3 miljoen
Provincie	€1,3 miljoen	€2,8 miljoen	€0,35 miljoen
Totaal	€11,7 miljoen	€14,0 miljoen	€17,65 miljoen

Het overgrote deel van de financiële middelen is afkomstig vanuit het Rijk. De belangrijkste begrotingsverschuivingen komen voort uit:

- In 2013 en 2015 zijn t.o.v. 2008 door het Rijk extra middelen beschikbaar gesteld voor de sanering van spoedlocaties (respectievelijk €1,5 miljoen en €2,5 miljoen). Het gaat om locaties met humane risico's, risico's voor de drinkwatervoorziening en met ecologische en verspreidingsrisico's.
- In 2013 was er geen financiële inzet voor sanering van waterbodems, in 2015 is voor dit thema weer €1,5 miljoen beschikbaar. Daarmee is de inzet weer op het niveau van 2008. Het betreft rijksmiddelen.
- In 2013 en 2015 zijn er t.o.v. 2008 circa €4 miljoen extra rijksmiddelen voor de uitvoering van het Programma Asbest.

5 Ontwikkeling feitelijke toestand van natuur en milieu: monitoring en doelbereik

De ontwikkeling van de financiële inzet op een beleidsthema geeft een eerste indicatie van het belang dat aan dat thema wordt gehecht. Op zichzelf zegt de gerealiseerde en begrote financiële inzet echter (lang) niet alles. Soms kan met weinig geld veel bereikt worden en in andere gevallen is met veel geld maar weinig te bereiken, bijvoorbeeld omdat uitvoeringsmaatregelen op het betreffende beleidsterrein zeer kostbaar zijn en de totale opgave groot is. Ook de ontwikkeling van de inzet (bijvoorbeeld een toe- of afname) zegt op zichzelf niet al te veel, wanneer deze niet gerelateerd wordt aan de toestand van natuur en milieu en aan de beïnvloedingsmogelijkheden die de provincie op het betreffende gebied heeft.

Een betere beoordeling van de ontwikkeling op een beleidsterrein is mogelijk wanneer de ontwikkeling van de (financiële) inzet gerelateerd kan worden aan de ontwikkeling van de geleverde prestaties ten opzichte van een gesteld doel. Daarmee verkrijgt men een beeld van de met de ingezette middelen bereikte concrete resultaten ten opzichte van de beoogde resultaten. Ook een dergelijk inzicht is echter nog niet afdoende omdat daarmee alleen de vraag kan worden beantwoordt of de provincie de output heeft opgeleverd die zij beloofd had. De vraag of de geleverde prestaties ook het beoogde effect op de toestand van natuur en milieu hebben (een betere kwaliteit van natuur en milieu, een gezondere omgeving, etc.), is daarmee nog niet te beantwoorden. Daarvoor is effectmonitoring nodig van indicatoren die inzage geven in de ontwikkeling van de toestand van natuur en milieu.

In het oorspronkelijke informatieverzoek aan de provincie werd verzocht om inzage te verstrekken in de ontwikkeling van 2008 – 2012 van de voornaamste effectindicatoren voor de toestand van natuur en milieu (inclusief energie/klimaat en bodem) in Gelderland. De provincie gaf aan dat deze vraag moeilijk te beantwoorden was. In overleg is daarom afgesproken dat de provincie zich zou beperken tot het aanleveren van informatie over de ontwikkeling van prestatie-indicatoren die eenvoudig boven tafel te halen was.

Wij geven hieronder per beleidsterrein een beknopte reflectie op basis van de aangeleverde informatie. Voor het overige verwijzen wij naar de bijlagen waarin deze informatie is opgenomen.

Algemeen

De provincie heeft in de afgelopen jaren een werkwijze ingevoerd gebaseerd op de PDCA-cyclus (plan-do-check-act cyclus). Het proces start met het opstellen van doelenbomen waarin de provincie transparant maakt hoe zij haar ambities en doelstellingen voor de lange termijn (strategische doelstellingen) uitwerkt in plandoelen (onderwerpen) en daaraan gekoppelde tactische doelen voor de planningshorizon van het betreffende beleidsprogramma of -onderdeel. De tactische doelen zijn te onderscheiden in twee typen. Enerzijds doelstellingen waarvoor de provincie een resultaatverplichting aan kan en wil gaan omdat zij over de instrumenten beschikt om deze doelstellingen ook daadwerkelijk zelf te realiseren. En anderzijds doelstellingen waarvoor de provincie een inspanningsverplichting aangaat. Dit zijn doelstellingen waarvoor de provincie zich wil inzetten maar waarbij zij voor het bereiken van resultaten mede afhankelijk is van derden. De tactische doelen (met een resultaatverplichting?) dienen in principe zo (SMART) te worden geformuleerd dat zij concreet en evalueerbaar zijn.

De tactische doelen worden vervolgens vertaald in te leveren prestaties. Voor de prestaties kunnen vervolgens prestatie-indicatoren worden ontwikkeld op basis waarvan de prestatie-monitoring kan plaatsvinden en monitoringrapportages opgesteld.

5.1 Ontwikkeling feitelijke toestand Milieu

Voor het brede beleidsterrein milieu zijn geen gegevens aangeleverd op basis waarvan wij ontwikkelingen in de staat van het Gelderse milieu in beeld kunnen brengen. Recent is door onderzoeksbureau Royal Haskoning DHV een evaluatie uitgevoerd over het doelbereik van GMP4. Deze evaluatie geeft inzicht in de voortgang van de uitvoering op basis van prestatie-indicatoren. Effectindicatoren zijn niet inzichtelijk in het evaluatierapport.

5.2 Ontwikkeling feitelijke toestand Natuur

Voor natuur is informatie aangeleverd voor de jaren 2008, 2011 (gebaseerd op de beleidsrekeningen) en 2016 (gebaseerd op de Beleidsuitwerking Natuur en landschap). In de tabel (zie bijlage 1) zijn voor elk plandoel (onderwerp) de prestatie-indicatoren aangegeven. Over deze prestatie-indicatoren worden de prestaties gerapporteerd (voor zover op dit moment mogelijk is: voor 2016 zijn veel indicatoren nog niet bekend).

Voor het merendeel van de plandoelen zijn meerdere indicatoren ontwikkeld waarover concrete prestaties worden gerapporteerd. Hiermee ontstaat een eerste, ruw beeld van de ontwikkeling van de prestaties. Omdat niet duidelijk is wat de geplande prestatie waren, kan echter niet beoordeeld worden of bereikt is wat gepland was. Omdat niet duidelijk is wat de totale opgave is kan ook niet beoordeeld worden welk deel van de totale opgave in het betreffende jaar is gerealiseerd.

Tenslotte ontstaat, door de rapportage te koppelen aan 3 op zichzelf staande jaren, geen beeld van de doorgaande ontwikkeling van de prestaties over een reeks van jaren of van de cumulatieve prestaties ten opzichte van een gesteld doel.

5.3 Ontwikkeling feitelijke toestand Energie/klimaat

Voor energie/klimaat is informatie aangeleverd voor de jaren 2008, 2009 en 2013 (zie bijlage 2).

Voor 2008 geldt dat het klimaatprogramma nog in ontwikkeling was. De beoogde prestatie betrof het opleveren van het Klimaatprogramma en een start met de uitvoering. Beide zijn gerealiseerd. In 2009 was het Klimaatprogramma van kracht. Dit programma kende 7 doelen waarvoor 4 meetindicatoren (vergelijkbaar met prestatie-indicatoren) zijn ontwikkeld. Voor 3 van de 4 meetindicatoren wordt voor het jaar 2009 geen prestatie gerapporteerd. Voor de indicator 'Stimuleren van windenergie' wordt als prestatie benoemd dat in 2009 74 MW planologisch geregeld is. Omdat niet gerapporteerd wordt wat de geplande prestatie was, kan niet beoordeeld worden of bereikt is wat gepland was. Omdat niet duidelijk is wat de totale opgave is, kan ook niet beoordeeld worden welk deel van de totale opgave in 2009 is gerealiseerd. Beoordeling van de prestaties in 2009 is op basis van deze gegevens niet of nauwelijks mogelijk.

In 2013 is het prioritair programma van kracht. In de rapportage worden de ambities/plandoelen, beleidseffectindicatoren en prestatie-indicatoren concreet aangegeven. Omdat het jaar nog niet voorbij is, kan er nog niet gerapporteerd worden over de geleverde prestaties maar de (nieuwe) opzet van de monitoring biedt een betere basis voor inzichtelijke rapportage in de toekomst.

Omdat de rapportage gekoppeld is aan 3 op zichzelf staande jaren, waarin steeds een ander beleidskader gold, ontstaat geen beeld van de doorgaande ontwikkeling van de prestaties over een reeks van jaren of van de cumulatieve prestaties ten opzichte van een gesteld doel.

Op basis van de aangeleverde informatie is op dit moment (nog) geen beoordeling van (de ontwikkeling van) de prestaties mogelijk.

5.4 Ontwikkeling feitelijke toestand Bodem

Voor bodem is informatie aangeleverd voor de jaren 2008, 2013 en 2015. In de tabel (zie bijlage 3) is voor elk plandoel en tactisch doel door de provincie opgenomen welke prestatie is afgesproken. Vervolgens is aangegeven of een prestatie-indicator is ontwikkeld. De rapportage over 2008 is gebaseerd op de beleidsrekening 2008 en betreft dus geleverde prestaties. De rapportage over 2013 is gebaseerd op de begroting en betreft dus doelstellingen (en geen gerealiseerde prestaties).

Voor het overgrote deel van de afgesproken prestaties blijkt (nog) geen indicator te zijn ontwikkeld. Voor de prestaties waarvoor wel een indicator is ontwikkeld geldt het volgende:

- Voor de gerapporteerde geleverde prestaties over 2008 is niet duidelijk wat de geplande prestatie was waardoor niet beoordeeld kan worden of bereikt is wat gepland was.
- Voor de gerapporteerde begrote prestaties voor 2013 is de realisatie nog niet bekend zodat ook hiervan geen beoordeling plaats kan vinden.
- Door de rapportage te koppelen aan 3 op zichzelf staande jaren, ontstaat geen beeld van de doorgaande ontwikkeling van de prestaties over een reeks van jaren of van de cumulatieve prestaties ten opzichte van een gesteld doel.

Op basis van de aangeleverde informatie is bij bodem geen beoordeling van (de ontwikkeling van) de prestaties mogelijk.

6 Signalen van partners uit de provincie

6.1 Inleiding

Naast het feitelijk constaterende onderzoek binnen de provincie, waarover in de hoofdstukken 2 tot en met 5 verslag is gelegd heeft GroenLinks ook aangegeven behoefte te hebben aan inzicht in de wijze waarop de ontwikkelingen aan provinciezijde doorwerken naar de regio's en gemeenten in Gelderland. Dit deel van het onderzoek is minder op de harde feiten en cijfers gericht en heeft een meer signalerend karakter. Wat merken regio's en gemeenten bij hun taakuitvoering van verschuivingen in provinciale budgetten en ontwikkelingen aan provinciezijde? Welke ontwikkelingen zien zij op hun taakveld en hoe beoordelen zij deze? In dit hoofdstuk rapporteren wij over de uitkomsten van dit deel van de quick scan.

Signalerend karakter

Voor het onderzoek zijn vier interviews gehouden met in totaal vijf respondenten: twee gemeenteambtenaren (één van een landelijke en één stedelijke gemeente), één medewerker van een Gelderse regio, één medewerker van een Omgevingsdienst en een terreinbeheerder. Het beperkte aantal interviews heeft tot gevolg dat de uitkomsten enkel een signalerend karakter hebben. Het is zonder nader onderzoek niet aan te geven of de signalen breed leven en gedeeld worden door anderen.

De waarde van de gespreksronde zit vooral in de input die met de uitkomsten verkregen wordt voor agendering en vervolgvragen/onderzoek. (In welke vorm dan ook: één respondent gaf bijvoorbeeld aan graag bereid te zijn op uitnodiging van de GroenLinks-fractie zijn visie te delen). Gezien de aard van de vraagstelling lag de nadruk in de gesprekken op verbeter- en aandachtspunten met betrekking tot de provinciale inzet. Dit betekent niet per definitie dat het overall beeld dat respondenten van de inzet van de provincie hebben ook negatief is.

Vraagstelling interviews

De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van twee hoofdvragen:

- Hoe werken provinciale verschuivingen in prioriteiten en inzet op de thema's milieu, natuur, klimaat en bodem door naar regio's/gemeenten/terreinbeheerders? Wat merken de respondenten ervan? Welke effecten ziet men?
- Welke thema's/uitdagingen liggen er waar in de visie van de respondent iets mee zou moeten gebeuren en welke rol zou de provincie daarin moeten pakken?

Hieronder worden de uitkomsten van de gevoerde gesprekken gerapporteerd voor achtereenvolgens milieu, natuur, klimaat en bodem.

6.2 Milieu

Omgevingsdiensten

Vanaf 1 april 2013 zijn er in Gelderland zeven samenwerkende omgevingsdiensten actief. Samen vormen zij het stelsel van Gelderse Omgevingsdiensten. Deze omgevingsdiensten verzorgen namens gemeenten en provincie taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Het was een meerjarig proces om te komen tot deze indeling van omgevingsdiensten. De provincie heeft over dit proces de regie gevoerd. Eén van de respondenten merkt op dat de

provincie dat zeer professioneel en met scherp oog voor de verschillende belangen gedaan heeft. De provincie wist duidelijk onderscheid te maken tussen de eigen inhoudelijke rol en de regierol op dit terrein. Over het resultaat van het proces zijn de meningen verdeeld. Eén respondent is tevreden over de kleinschaligheid van de uiteindelijke constructie, een ander vreest juist dat de robuustheid van de omgevingsdiensten hiermee in het geding is.

Grondwaterbescherming

In één interview komt naar voren dat hernieuwde aandacht voor grondwaterbeschermingsgebieden op zijn plaats zou zijn. In het verleden zijn beschermingsgebieden vastgesteld middels een provinciale verordening. Het zou heel goed zijn om opnieuw naar de uitgangpunten, aannames en toenmalige politieke keuzes bij die verordeningen te kijken. Er zijn mogelijk ontwikkelingen in de directe omgeving van beschermingsgebieden waardoor grondwaterstromen van richting veranderd kunnen zijn. Bovendien zijn er allerlei nieuwe stoffen in omloop gekomen. Ook ontwikkelingen als WKO-installaties zijn relevant. Aanleiding voor deze opmerking is een geval waarbij recent gebleken is dat een grondwaterbeschermingsgebied bedreigd wordt.

Natuur- en Milieueducatie

De provincie is volgens een respondent al langere tijd redelijk onzichtbaar op het gebied van natuur- en milieueducatie (NME). NME is één van de eerste taken waarop bezuinigd wordt, niet alleen bij de provincie maar ook bij gemeenten. Dit terwijl NME, mits goed ingevuld, een directe bijdrage kan leveren aan het behalen van beleidsdoelen. Door opeenvolgende bezuinigingen is het NME-veld in Gelderland steeds verder uitgehold. Als de provincie zich de afgelopen jaren wat sterker had gemaakt voor NME, dan was het de verschillende overheden samen wellicht gelukt meer overeind te houden.

Werken buiten de vaste kaders

Men vindt het lastig om in samenwerking met de provincie onderwerpen op te pakken – bijvoorbeeld binnen het regiocontract – die raken aan milieu en duurzaamheid maar niet binnen de kaders van de ‘standaard’ onderwerpen vallen. Een specifiek voorbeeld dat genoemd werd, is het onderwerp duurzaam voedsel. Hiervoor werd binnen de provincie niet het juiste aanspreekpunt gevonden.

6.3 Natuur

Structurele financiering van de provinciale inzet op natuur

Duidelijkheid over de toekomstige (financiële) inzet op natuur heeft ten tijde van de interviews nog niemand. Er zijn afspraken tussen rijk en provincies maar het proces is nog niet zover dat al echt duidelijkheid gegeven kan worden over de structurele financiering van het natuurbeleid in Gelderland. Op dit moment bestaat bij de respondenten echter wel vertrouwen dat het goed komt. Er wordt niet (wezenlijk) getornd aan de EHS en de daarvoor vastgelegde natuurdoeltypen. Het maakt dan niet zo veel uit of het rijk dan wel de provincies voor de financiering zorgen. Specifiek voor Gelderland geldt bovendien dat de provincie zich tot nu toe coulant opstelt, zeker in vergelijking met sommige andere provincies.

Subsidies moeten effect hebben op de biodiversiteit

De bredere ontwikkeling van het (agrarisch) natuurbeleid laat een trend zien waarbij (landelijk) kritisch gekeken wordt naar de subsidies en hun werkelijke resultaten en effecten op de biodiversiteit. Subsidies voor (agrarisch) natuurbeheer moeten nu echt gaan bijdragen aan biodiversiteit. Minder accent op obligate natuur die geen duidelijke natuurwaarde heeft (en waar toch nog aardig wat geld naar toe is gegaan). Dat hier kritisch naar gekeken wordt is een positieve ontwikkeling. Er is decennialang veel geïnvesteerd/ gesubsidieerd in natuur maar al die tijd is de biodiversiteit maar achteruit blijven gaan. Het beleid moet meer gaan sturen op het bereiken van echte effecten in het veld (behoud en herstel van biodiversiteit).

Voortgang bij verwerving en inrichting van natuur

Verwerving en inrichting van natuur is een belangrijk en centraal onderdeel van het natuurbeleid. Op dit gebied bestaan geen grote zorgen. Er is de afgelopen dertig jaar veel bereikt. Voor het gebied dat onder de verantwoordelijkheid van een van de respondent valt geldt dat bij de verwerving van gebieden nu ca. 90%-95% gerealiseerd is en bij de inrichting van gebieden 80%. De resterende opgaven zijn te overzien en voor een belangrijk deel ook al in de Meerjarenbegroting en de plannen opgenomen.

Milieucondities voor natuur: verdroging (GGOR) en vermesting (PAS)

Milieucondities voor natuur zijn hét grote probleem. In Gelderland spelen vooral verdroging en vermesting. In de interviews kwam vooral verdroging aan de orde. Het Planbureau wees er in 2013 op dat de biodiversiteitsdoelstellingen wederom niet gehaald worden. Willen we die in Nederland wel gaan halen dan moeten we veel actiever en krachtadiger dan tot nu toe met verdroging aan de slag. Behoud en herstel van biodiversiteit die gepaard gaat met natte en vochtige natuur vereist hogere grondwaterpeilen met water van een bepaalde (gebiedseigen) kwaliteit. In het verleden zijn door provincies toplist voor antiverdrogingsprojecten opgesteld. Op de Gelderse lijst staan terreinen zoals de Bennekomse Meent, de Bruuk, de Zuiderlingedijk, etc.

De doelen op het gebied van (anti)verdroging zijn vastgelegd door provincie en waterschappen. De vastgelegde doelen zijn goed, het probleem zit in de uitvoering. De uitvoering vindt plaats via de zogenaamde GGOR-aanpak (Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregiem) door de waterschappen. De waterschappen 'kopen steeds tijd'. Doelen worden niet of zeer traag gerealiseerd.

Doorlevering van verworven natuur stukt

Een meer recent maar eveneens groot probleem bij het realiseren van biodiversiteitsdoelen wordt gevormd doordat het proces van doorleveren van verworven gebieden aan terreinbeherende organisaties stil is komen te liggen. In het verleden kwamen aangekochte (landbouw)gebieden onder beheer bij BBL (Bureau Beheer Landbouwgronden) en werden vervolgens door BBL 'om niet' doorgeleverd aan een van de grote terreinbeherende organisaties die zorgden voor inrichting en beheer als natuur. Dit gebeurde op basis van een zogenaamde invloedssferenkaart waarop Nederland is onderverdeeld in gebieden die onder de invloedssfeer van een bepaalde terreinbeheerder vallen. De reden daarvoor is dat het beheer efficiënter en effectiever kan plaatsvinden in grote, samenhangende natuurgebieden. Alleen in grote gebieden kan gewerkt worden met procesbeheer (waarbij gebieden beheerd worden met gebruikmaking van natuurlijke processen). Dit staat dan in tegenstelling tot het zogenaamde kleinschalige patroonbeheer ('tuinieren' op perceelsschaal) dat veel arbeidsintensiever en duurder is.

Het doorleveren van verworven gebieden stukt nu doordat de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) juridische staatssteunprocedures en andere procedures is gaan aanspannen. De Vereniging wil dat terreinbeherende organisaties een marktprijs gaan betalen voor grond die ze doorgeleverd krijgen. De grond wordt nog wel aangekocht maar wordt niet doorgeleverd (en wordt daarmee nog verder vermest). Dit speelt nu in heel veel gebieden en is een grote belemmering voor het realiseren van biodiversiteitsdoelen omdat het inrichting en beheer op voldoende grote gebiedsschaal belemmert.

De Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) heeft als doel gelijkberechtiging te realiseren van alle landeigenaren. Zij richt zich in het bijzonder op het in rechte bestrijden van de discriminerende subsidies die de Nederlandse overheid verleent aan een beperkte groep particuliere landeigenaren, de zogeheten terreinbeherende organisaties (TBO's).

GroenLinks zou volgens een respondent aan de oplossing kunnen bijdragen door er bij het provinciebestuur op aan te dringen dat er op korte termijn goede afspraken komen tussen de landbouw en natuurbeheerders die erop gericht zijn om de grond op de goede plek te krijgen.

Ecoducten

Een respondent heeft twijfels bij de waarde voor de natuur van een aantal ecoducten. Tegelijkertijd komt de zeer gewenste verbinding van de Veluwe met het rivierengebied en het Reichswald niet tot stand omdat hij ten oosten van Arnhem tegen gehouden wordt door enkele boeren die bevreesd zijn voor schade door edelherten. Edelherten in de uiterwaarden zouden echter een uitstekende publiekstrekker zijn.

Aandacht voor landschap vereist

Voor de inwoners van Gelderland is als het gaat om het beleven van de natuurlijke omgeving, vooral het landschap van belang. Het gaat voor hen meestal minder over specifieke biodiversiteitswaarden en meer over zaken als openheid, glooiend landschap en over landschapselementen als poelen, houtwallen, bermen en heggen. De meeste provinciale (en rijks-) aandacht gaat echter uit naar ontwikkeling en beheer van natuur. Voor landschap zijn relatief weinig middelen beschikbaar. Gemeenten zijn van oudsher juist sterker gericht op ontwikkeling en beheer van landschap. Door de financiële krapte bij gemeenten staan beleidsvorming en uitvoering op dit terrein echter sterk onder druk. Als hier nu niet actief op gestuurd wordt, gaat dit over een aantal jaar zichtbaar worden in de vorm van een kwalitatieve achteruitgang van het landschap.

Balans tussen economie en ecologie

De grootste opgave voor landelijke gemeenten is het leefbaar houden van het platteland. Op dit moment wordt daaraan vooral invulling gegeven door ruimte te bieden aan economische ontwikkeling. Natuur en landschap dreigen in het huidige economische klimaat een ondergeschikte positie te krijgen: "het is hier toch nog groen". De (door)ontwikkeling van instrumentarium, modellen etc. waarmee een economische waarde gegeven wordt aan natuur en landschap, kan helpen om de balans tussen economie en ecologie te verbeteren. Hierin ligt mogelijk een rol voor de provincie.

De energieke samenleving

In het natuurbeleid wordt, in verband met beperkt beschikbare overheidsmiddelen, in toenemende mate gezocht naar mogelijkheden om particulieren, agrariërs en bedrijven een rol te laten spelen bij het realiseren van natuurdoelstellingen (de energieke samenleving). Een gelijksoortige tendens is zichtbaar op andere beleidsterreinen (energie, zorg etc.). Respondenten plaatsen een aantal kanttekeningen bij deze ontwikkeling:

- Doordat er op meerdere beleidsterreinen gekeken wordt naar de mogelijkheden van de energieke samenleving dreigen steeds meer taken neergelegd te worden bij een steeds kleinere groep mensen. In een gemeente merkt men dat het vrijwilligersbestand voor natuurbeheer juist vergrijsd en kleiner wordt, in plaats van toeneemt. (Het is overigens wel de vraag of daarbij ook gekeken wordt naar nieuwe vormen van participatie). Wat als de energieke samenleving het uiteindelijk niet oppakt?
- De natuurdoelstellingen van de provincie komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de natuurdoelen van burgers. Veel burgers voelen zich vooral betrokken bij 'het landschap' en minder bij doelstellingen op het niveau van bijvoorbeeld soorten.
- Ook de energieke samenleving moet ondersteund en gestimuleerd worden. Gemeenten hebben daarvoor op dit moment niet of beperkt de capaciteit en de ervaring. Door bezuinigingen zijn veel structuren uit het maatschappelijk middenveld de laatste jaren uitgehold, waardoor ook daar minder slagkracht aanwezig is. Als er ambities zijn op het niveau van de energieke samenleving, dan dient de provincie hierin ook een faciliterende rol (direct of indirect) te nemen.
- Een punt dat ook aandacht verdient, is de vraag hoe bij professionele beheerders het vertrouwen kan ontstaan dat 'de streek' ook in staat is tot goed natuurbeheer.
- Werken met de 'energieke samenleving' moet door de provincie niet ingevuld worden als een manier om dingen 'buiten de deur' te zetten. Gezien de krapte die er op dit moment is bij andere overheden en maatschappelijke organisaties en de druk die dat zet op het beleidsterrein natuur en landschap, zou dat een zorgwekkende ontwikkeling zijn.

Inzage in de feitelijke ontwikkeling ontbreekt

Eén respondent merkt op dat een echt op feiten gebaseerd gesprek over de ontwikkeling van natuur en landschap moeilijk is, omdat objectieve gegevens over de kwalitatieve ontwikkeling (anders dan globale gegevens over het aantal hectaren natuur en verstrekte beheersvergoedingen) eigenlijk niet beschikbaar zijn. Het provinciale niveau is een logisch schaalniveau om eventuele monitoring van de ontwikkeling op te baseren.

6.4 Klimaat en energie

Ontwikkelingen aanjagen met provinciale middelen

In de interviews wordt genoemd dat men zeer blij is met de financiële steun die de provincie geeft aan projecten op het gebied van energie en klimaat. Deze middelen worden zeer gewaardeerd. Respondenten benoemen ook dat de financiële middelen van de provincie hard nodig zijn om ontwikkelingen en projecten op het gebied van energie en klimaat in de provincie aan te jagen, te faciliteren en verder te brengen. De provincie wordt als één van de meer draagkrachtige spelers gezien. In dat licht worden er wel enkele kanttekeningen geplaatst bij de wijze waarop de provincie financiële middelen inzet. In twee interviews komt naar voren dat door het Innovatie- en Investeringsfonds van de provincie Gelderland (beheerd en uitgevoerd door PPM Oost) weliswaar gunstige voorwaarden maar tegelijkertijd ook een commercieel rentetarief gehanteerd wordt. Men

vraagt zich af of het noodzakelijk is voor deze middelen een commerciële rente te hanteren en of dat optimale benutting van het fonds niet in de weg staat.

Een geïnterviewde hekelt “het dogma” van de 50-50 cofinanciering. Waar komt de 50-50 verhouding eigenlijk vandaan en waarom wordt die zo rigide gehanteerd? Als je met 60% financiering een gewenste ontwikkeling in gang kunt zetten, die anders niet van de grond komt omdat overige partijen de middelen niet kunnen vinden, waarom zou je dat dan niet doen?

In het algemeen vraagt men zich af of de provincie, mede met het oog op de komst van de wet Hof niet beter een groter deel van de beschikbare middelen kan inzetten om ze zo te laten renderen in de Gelderse samenleving.

Ondersteunen: wat en hoe?

In één gesprek wordt opgemerkt dat niet-materiële ondersteuning (aanvullend op financiële ondersteuning) ook van grote waarde is maar op dit moment nogal gemist wordt. Er worden enkele voorbeelden genoemd (grote en kleine projecten) waarbij de provincie uitdrukkelijk uitgenodigd is om deel te nemen in de stuurgroep, het projectoverleg of aan netwerkbijeenkomsten maar daarop niet ingaat of na enige tijd niet meer deelneemt. Een minder afzijdige houding zou het proces kunnen versnellen. Betrokkenheid van de provincie is belangrijk voor het inbrengen, delen en breder uitrollen van kennis. Daarnaast is het signaal dat van provinciale deelname (of afwezigheid) uitgaat van groot belang. Vooral in projecten, regio's etc. waar de samenwerking niet gemakkelijk verloopt, kan betrokkenheid van de provincie als smeerolie werken en andere partijen over de streep trekken.

De activiteiten van de provincie zijn in de ogen van partners sterk gericht op het ondersteunen en stimuleren van partners. Men vraagt zich af of de provincie zich voldoende realiseert dat de ‘rek er bij deze partners wel uit is’ door de economische crisis. Je kunt wel stimuleren maar er valt steeds minder te ondersteunen omdat het aantal initiatieven terug loopt. Als ondersteunen en stimuleren de enige manier is waarop de provincie de eigen rol kan invullen, dan is het voor respondenten de vraag of een herverdeling van middelen richting partijen die ook andere rollen kunnen spelen niet op zijn plaats is.

Wisselend perspectief op noodzaak kennisuitwisseling

De provincie investeert veel tijd en geld in kennisuitwisseling. In twee gesprekken wordt opgemerkt dat dit een belangrijke provinciale rol is en dat er op dit vlak nog meer zou mogen gebeuren, met name direct gekoppeld aan lopende projecten. In een ander gesprek is men echter van mening dat er in het kennisaanbod op het gebied van energie en klimaat nogal wat overlap bestaat. Je kunt ook veel kennis halen bij Agentschap NL, bestaande netwerken etc. De provincie kan kritischer zijn op de toegevoegde waarde van de eigen activiteiten op dit vlak. De afspraak die de provincie met Alliander maakte over het beschikbaar stellen van energieverbruikgegevens wordt genoemd als een voorbeeld waarbij de inzet van de provincie duidelijke meerwaarde heeft gehad.

Stuur ook aan op harde afspraken (duidelijkheid)

Er bestaan twijfels over de wijze waarop de provincie wil komen tot (zoek)locaties voor windturbines in Gelderland. De provincies hebben onderling afspraken gemaakt over de verdeling van de met het Rijk overeengekomen prestatienorm windenergie om in 2020 een vermogen van 6.000 Megawatt (MW) windenergie op land te plaatsen. Voor Gelderland is de prestatienorm 210

MW. Eind dit jaar moeten gemeenten aan de provincie een lijst met zoeklocaties overleggen. Als deze lijst niet voldoende potentieel vermogen oplevert, dan gaat de provincie locaties aanwijzen. Gemeenten twijfelen of deze aanpak gaat werken. De provincie heeft al eerder een vergelijkbare werkwijze voorgesteld, maar dat is toen niet gelukt omdat de bestuurlijke slagkracht uiteindelijk ontbrak. “We moeten nog maar zien of het zo gaat lopen.” Er wordt ook opgemerkt dat de provincie niet telkens mee moet gaan in de afsprakencultuur van het Rijk. Laat het Rijk de dingen ook maar weer eens gewoon wettelijk regelen.

De nieuwe provinciale omgevingsvisie wordt ook genoemd als een voorbeeld van de nieuwe cultuur van zachte afspraken maken. In de omgevingsvisie zijn veel zaken ‘open gelaten’ met de boodschap: we komen er samen wel uit. Enerzijds wordt samenwerking essentieel gevonden, anderzijds geeft deze manier van plannen maken wel erg weinig duidelijkheid.

Operationele zaken

De beleidskeuzen die de provincie maakt op het gebied van energie en klimaat vinden de respondenten navolgbaar. Er ligt veel nadruk op economische ontwikkeling, maar dat is wellicht ook nodig om draagvlak bij gemeenten en ondernemers te krijgen. Wel worden kritische kanttekeningen geplaatst bij de uitvoering die de provincie geeft aan het klimaatbeleid:

- De provincie wekt de indruk nogal intern gericht te zijn. “Ze reageren vaak niet op uitnodigingen en als je ze wilt spreken moet je altijd naar Arnhem”. Een respondent merkt op dat het wellicht met te hoge werkdruk te maken heeft, maar ook dat is een keuze: “dan moet je besluiten meer mensen in te zetten”. Een ander vraagt zich af provinciale medewerkers zich in de Stadsregio Arnhem-Nijmegen wel meer laten zien. De interne gerichtheid strookt niet met de insteek om beleidsdoelen te realiseren door samenwerking met partners.
- In het verlengde hiervan merkt een respondent op dat de energietransitie vooral gedreven wordt door decentrale initiatieven: bottom up. Kan de provincie hierop voldoende inspelen?
- Lastig in het werken met de provincie is dat men vaak met mensen (beleidsmedewerkers) om de tafel zit die dan achteraf geen mandaat en bevoegdheden blijken te hebben. Er worden meerdere voorbeelden genoemd waarbij dingen die toegezegd leken, later toch weer niet mogelijk bleken. Meerdere respondenten hebben de ervaring dat ze op één vraag van verschillende provinciale medewerkers, verschillende antwoorden kregen. Het is niet transparant wie je waarvoor moet hebben. Er zijn wel regiomanagers, maar die personen wisselen telkens. Het grote aantal reorganisaties van de afgelopen jaren heeft ook niet geholpen in het opbouwen van goede werkcontacten.
- Soms worden vragen gesteld bij de keuzes die de provincie maakt in projectinzet. De provincie zet nu groots in op de ontwikkeling van een energieatlas: een kaart waarop alle duurzame energie-initiatieven in Gelderland ingetekend zijn. Deze kaart moet gemeenten en bedrijven helpen om energiekansen te zien en te benutten. Men vraagt zich af of een kaart deze impact zal hebben. Bovendien moeten gemeenten en regio's de kaart in de toekomst zelf updaten. Gaan ze dat doen? En als je toch zelf de informatie over de energie-initiatieven moet verzamelen, wat is de toegevoegde waarde van de kaart dan nog? De zonneatlas wordt daarentegen wel als een voorbeeld van een zinvol project genoemd, omdat deze kaart heel directe en concrete kansen aangeeft.

6.5 Bodem

De landelijke afspraak is dat in 2015 alle spoedeisende/ernstige bodemverontreiniging opgelost is. De afgelopen twee jaar is volgens respondenten een goede slag gemaakt. De meeste

verontreinigingen zijn gesaneerd. De moeilijke verontreinigingen liggen er, volgens de medewerker van de omgevingsdienst, echter nog. Dit zijn de grote gevallen waar meerdere partijen bij betrokken zijn. Voor de volksgezondheid zijn er geen actuele risico's, maar er zijn nog wel gevallen met concrete ecologische en verspreidingsrisico's. Deze zijn overigens wel in beeld en er lopen gesprekken om de problemen te tackelen. Er bestaat echter twijfel of dit in 2015 geregeld is.

In de nieuwe praktijk van bodemsanering is sanering gekoppeld aan ontwikkeling: men saneert naar een niveau dat de bodem geschikt maakt voor een specifieke ontwikkeling in een gebied en sluit daar ook qua timing op aan (zoeken naar natuurlijke momenten). Door de economische crisis blijven ontwikkelingen echter liggen en hebben partijen bovendien niet de middelen voor grote saneringen. Het tempo in bodemsanering blijft daardoor ook achter.

Er komen bovendien ook nog telkens nieuwe gevallen bij. Het is maar de vraag of die nieuwe gevallen goed gemeld worden door gemeenten. De provincie zou zich daarin, volgens een van de respondenten wat actiever mogen opstellen. De provincie behandelt bodem nu vooral als een afstreepoefening, maar zal dit in en na 2015 een houdbare strategie blijken?

Bijlage 1 Indicatoren beleidsveld Natuur

2008	2011	2016
Pandoel: Milieuherstel EHS en VHR Indicator: - Verzuring en Vermesting: 190 ha - Verdroging: 470 ha	Pandoel: Milieuherstel EHS en VHR Indicator: - Verzuring en vermesting: 200 ha - Verdroging: 175 ha	Pandoel: Omgevingscondities EHS en Natura 2000 Indicator: - Verzuring en vermesting: NOG NIET BEKEND - Verdroging: NOG NIET BEKEND
Pandoel: Realisatie EHS Indicator: - Verwerving t.b.v. EHS: 353 ha - Inrichting EHS: 120 ha	Pandoel: Realisatie EHS Indicator: - Verwerving t.b.v. EHS: 273 ha - Inrichting EHS: 293 ha - Vaststelling natura 2000-Beheerplannen: 1 - Instellen stikstofbank: 1	Pandoel: Realisatie EHS Indicator: - Functieverandering t.b.v. EHS: 400 ha - Inrichting EHS: 600 ha - Natura 2000 beheerplannen: uitvoering
Pandoel: Beheer binnen en buiten de EHS Indicator: - Beheer: areaal 69044 ha - Areaal ganzen-overeenkomsten: 5342 ha - Pilot Ooijpolder: 1 - Schaapskuddes: 10	Pandoel: Beheer binnen en buiten de EHS Indicator: - Beheer toename areaal: 255 ha - Pilot Ooijpolder: 1 - Schaapskuddes: 10	Pandoel: Beheer binnen en buiten de EHS Indicator: - Beheer: NOG NIET BEKEND - Haalbaar en betaalbaar natuurbeheer: NOG NIET BEKEND
Pandoel: Passeerbaarheid provinciale en rijkswegen Activiteit / prestatie: - Ecoducten: 0	Pandoel: Passeerbaarheid provinciale en rijkswegen Indicator: - Ecoducten: 4	Pandoel: Passeerbaarheid provinciale en rijkswegen VERVALLEN
Pandoel: Faunabeleid Indicator: - Aantal plannen: 0	Pandoel: Faunabeleid Indicator: - Aantal plannen: 0	Pandoel: Faunabeleid Indicator: - NOG NIET BEKEND
Pandoel: Soortenbescherming Indicator: - Aantal plannen: 6	Pandoel: Soortenbescherming Indicator: - Aantal plannen: 0	Pandoel: Soortenbescherming Indicator: - NOG NIET BEKEND
Pandoel: Natuur- en milieu-educatie Indicator: - Contract SLG: 1 - Exploitatiebijdrage HGL en NM: 2	Pandoel: Natuur- en milieu-educatie Indicator: - Contract SLG: 1 - Exploitatiebijdrage HGL en NM: 2	Pandoel: Natuur- en milieu-educatie Indicator: - Contract SLG: 1 - Exploitatiebijdrage HGL en NM: 2
		Pandoel: Maatschappelijke betrokkenheid Indicator: NOG NIET BEKEND

Bijlage 2 Indicatoren beleidsveld Klimaat & Energie

2008	2009	2013
De Drie Actielijnen Zijn: 1. Intensivering Van Het Huidige Energiebeleid; 2. Het Bepalen En Realiseren Van De Transitielijnen Naar Duurzame Energie En Het Stimuleren Van Innovaties Om Dit Te Realiseren; 3. Het Ruimtelijk Aanpassen En Anticiperen Op De Gevolgen Van Klimaatverandering (Adaptatie). Wij willen Samen Met Partneroverheden De Uitvoering Ter Hand Nemen.	Beleidsdoelen: DUURZAME ENERGIE BEDRIJVEN MOBILITEIT KLIMAAT EN NATUUR KLIMAAT EN WATER BIOBASED GEBOUWDE OMGEVING	Ambitie En Plandoelen: Ambitie/(Plan)Doel & Beleids(Effect)-Indicator 1-EMT-Sector: EMT Is Een Belangrijke (En Groeiende) Economische Drager En Draagt Bij Aan Energietransitie En Biobased Economy. Beleids-effectindicator: - Aantal Bruto Gecreëerde (Verwachte) Arbeidsplaatsen (Streefcijfer 800 Fte Extra Arbeidsplaatsen In 2015). - Nulsituatie: 47.290 Arbeidsplaatsen (Provincie Gelderland, PWE) 2-Energiebesparing: Bijdragen Aan Energiebesparing Door Het Ondersteunen/Faciliteren Van Doelgroepen (2 % Per Jaar Minder). 3-Hernieuwbare Energie: Bijdragen Aan Hernieuwbare Energie Door Het Ondersteunen/Faciliteren Van Doelgroepen (8% In 2015). Beleids-effectindicator: - Aantal Projecten En De Bijdrage Aan Opwekking Hernieuwbare Energie In Gelderland (21000 TJ Uitgaande Van Energieniveau 2010) - Nulsituatie: 16000 TJ (Uitgaande Van Energiegebruik 2010)
Meetindicatoren 1-Integraal programma klimaat: Doel 2008: oplevering en uitvoering, start eerste tranche. Verdere indicatoren bij	Meetindicatoren -Stimuleren van windenergie: Prestatie 2009: 74 MW planologisch geregeld -Hoeveelheid uit biomassa opgewekte energie (in procedure en gerealiseerd)	Prestatie-indicatoren 1-HET BEOOGDE EMT VALLEYBUREAU IS OPERATIONEEL 2-EEen van de gestimuleerde projecten regionale uitrol energiebesparing betreft isolatie 10.000 woningen per jaar

vervolgvoorstel.	Prestatie 2009: PM -Aantal gestimuleerde initiatieven voor energieproductie uit biomassa via subsidiering haalbaarheidsstudies, extra vooroverleg en vergunningverlening Prestatie 2009: PM -Vaststellen van toetsingscriteria of zoekzones voor inpassing van regionale agrarisch gerelateerde initiatieven Prestatie 2009: PM	3-De energiekansenkaart is uitgerold in alle Gelderse regio's 4-De aanpak voor uitrol zonne-energie is gereed en in uitvoering
------------------	--	---

Bijlage 3 Indicatoren beleidsveld Bodem

2008	2013	2015
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: ISV-bodemprojecten en versnellingsgelden Indicator Geen indicator	Plandoel: Ruimtelijke ontwikkeling. Tactische doel: Wij leveren samen met gemeenten een bijdrage aan het wegnemen van beperkingen ten gevolge van bodemverontreiniging Prestatie: 1. Inzet ISV middelen voor bodemsanering 2. Bodeminzet in Impulsplan Bodem 3. Duurzaam gebruik van de ondergrond in Stad en Regio projecten Indicator Geen indicator	Plandoel: Ruimtelijke ontwikkeling. Tactische doel: Wij leveren samen met gemeenten een bijdrage aan het wegnemen van beperkingen ten gevolge van bodemverontreiniging Prestatie: 1. Inzet ISV middelen voor bodemsanering 2. Bodeminzet in Impulsplan Bodem 3. Duurzaam gebruik van de ondergrond in Stad en Regio projecten Indicator Nog niet bekend
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Bedrijvenregeling en BSB-operatie Indicator Geen indicator	Plandoel: Wettelijke saneringen Tactische doel: Eind 2015 heeft de provincie er voor gezorgd dat de humane spoedlocaties zijn gesaneerd. Prestatie: Stimuleren van bodemonderzoek en saneringen bij derden Indicator 4 humane spoedlocaties gesaneerd	Plandoel: Wettelijke saneringen Tactische doel: Eind 2015 heeft de provincie er voor gezorgd dat de humane spoedlocaties zijn gesaneerd. Prestatie: Stimuleren van bodemonderzoek en saneringen bij derden Indicator Nog niet bekend
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Wbb en brancheafspraken Indicator Geen indicator	Plandoel: Wettelijke saneringen Tactische doel: Eind 2015 heeft de provincie er voor gezorgd dat de humane spoedlocaties zijn gesaneerd. Prestatie: Stimuleren van bodemonderzoek en saneringen bij derden Indicator 4 humane spoedlocaties gesaneerd	Plandoel: Wettelijke saneringen Tactische doel: Eind 2015 heeft de provincie er voor gezorgd dat de humane spoedlocaties zijn gesaneerd. Prestatie: Stimuleren van bodemonderzoek en saneringen bij derden Indicator Nog niet bekend

Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Wbb en Vinac-middelen Indicator Geen indicator	Vervallen. Vinac middelen zijn besteed en geen nieuwe middelen door het rijk beschikbaar gesteld.	Vervallen. Vinac middelen zijn besteed en geen nieuwe middelen door het rijk beschikbaar gesteld.
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: WBB en ILG Indicator Geen indicator	Vervallen. ILG is door het Rijk opgeheven.	Vervallen. ILG is door het Rijk opgeheven.
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Doorlopende projecten en prestaties uit het MJP 2002-2004. Indicator 6 saneringen in uitvoering 2 projecten in evaluatie fase 8 projecten in monitoringsfase	Plandoel: Wettelijke saneringen Tactische doel: De provincie neemt daar initiatief waar geen derden aansprakelijk gesteld kunnen worden Prestatie: Uitvoeren van circa 30 lopende saneringen door de provincie Indicator Geen indicator	Plandoel: Wettelijke saneringen Tactische doel: De provincie neemt daar initiatief waar geen derden aansprakelijk gesteld kunnen worden Prestatie: Uitvoeren van circa 30 lopende saneringen door de provincie Indicator Nog niet bekend
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Werkvoorraad Bodemsanering	Plandoel: Wettelijke Saneringen Tactische doel: 1. Humane risico's voor openbare drinkwaterwinning veroorzaakt door lokale bodemverontreiniging zijn eind 2015 weggenomen of gesaneerd. 2. Eind 2015 heeft de provincie er voor gezorgd dat de humane spoedlocaties gesaneerd zijn of maatregelen genomen zijn, waarmee de risico's afdoende worden beheerst. 3. De provincie streeft er naar eind 2015 de spoedlocaties met verspreidings- en ecologische risico's zoveel mogelijk gesaneerd te hebben Prestatie:	Plandoel: Wettelijke Saneringen Tactische doel: 1. Humane risico's voor openbare drinkwaterwinning veroorzaakt door lokale bodemverontreiniging zijn eind 2015 weggenomen of gesaneerd. 2. Eind 2015 heeft de provincie ervoor gezorgd dat de humane spoedlocaties gesaneerd zijn of maatregelen genomen zijn, waarmee de risico's afdoende worden beheerst. 3. De provincie streeft er naar eind 2015 de spoedlocaties met verspreidings- en ecologische risico's zoveel mogelijk gesaneerd te hebben Prestatie:

Indicator Aantal saneringen en onderzoeken door derden. Saneringsplan door derden: 99 BUS-melding: 130 Onderzoeken door derden 175 Evaluaties: 200 Aantal controles saneringen: 220 controles gerealiseerd	1. Voorgangsbewaking aanpak humane spoedlocaties 2. Overzicht spoedeisende locaties ecologische en verspreidingslocaties 3. Opstellen projectplan ecologische risico's 4. Programmering verspreidingsspoedlocaties Indicator 4 humane spoedlocaties gesaneerd	1. Voorgangsbewaking aanpak humane spoedlocaties 2. Overzicht spoedeisende locaties ecologische en verspreidingslocaties 3. Opstellen projectplan ecologische risico's 4. Programmering verspreidingsspoedlocaties Indicator Nog niet bekend
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Gebiedsgericht beleid Indicator ondergrondprogramma vastgesteld	Plandoel: 1. Wettelijke saneringen Tactische doel: De provincie stimuleert dat gemeenten gebiedsgericht grondwaterbeheer toepassen voor de beheersing van verspreidingslocaties Prestatie: Ondersteunen pilots gemeenten gebiedsgericht grondwaterbeheer. Plandoel: 2. Duurzame ondergrond . Tactische doel: De provincie stimuleert dat binnen de zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden alle provinciale wegen voorzien zijn van preventieve maatregelen tegen bodemverontreiniging Prestatie: uitvoeren preventieve maatregelen provinciale wegen Indicator Geen indicator	Plandoel: 1. Wettelijke saneringen Tactische doel: . De provincie stimuleert dat gemeenten gebiedsgericht grondwaterbeheer toepassen voor de beheersing van verspreidingslocaties Prestatie: Ondersteunen pilots gemeenten gebiedsgericht grondwaterbeheer. Plandoel: 2. Duurzame ondergrond . Tactische doel: De provincie stimuleert dat binnen de zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden alle provinciale wegen voorzien zijn van preventieve maatregelen tegen bodemverontreiniging Prestatie: uitvoeren preventieve maatregelen provinciale wegen Indicator Nog niet bekend
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Waterbodems	Plandoel: Wettelijke Saneringen Tactische doel: Eind 2015 heeft de provincie ervoor gezorgd dat de humane spoedlocaties gesaneer zijn	Plandoel: Wettelijke Saneringen Tactische doel: Eind 2015 heeft de provincie ervoor gezorgd dat de humane spoedlocaties gesaneer zijn

	of maatregelen genomen zijn, waarmee de risico's afdoende worden beheerst Prestatie: Overzicht risico's en kosten waterbodems in samenwerking met Waterschap	of maatregelen genomen zijn, waarmee de risico's afdoende worden beheerst Prestatie: Overzicht risico's en kosten waterbodems in samenwerking met Waterschap
Indicator Geen indicator	Indicator Geen indicator	Indicator Nog niet bekend
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Gasfabrieken	Plandoel: Ruimtelijk ontwikkeling Tactische doel: Eind 2015 zijn 31 gasfabrieken gesaneerd en geschikt gemaakt voor herontwikkeling Prestatie: Sanering van 31 gasfabrieksterreinen	Plandoel: Ruimtelijk ontwikkeling Tactische doel: Eind 2015 zijn 31 gasfabrieken gesaneerd en geschikt gemaakt voor herontwikkeling Prestatie: Sanering van 31 gasfabrieksterreinen
Indicator 5 saneringen gestart 1 sanering afgerond	Indicator 4 saneringen afgerond	Indicator Nog niet bekend
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Stedelijk gebied in projectgemeenten	Plandoel: Ruimtelijke ontwikkeling. Tactische doel: Wij leveren samen met gemeenten een bijdrage aan het wegnemen van beperkingen ten gevolge van bodemverontreiniging Prestatie: 1. Inzet ISV middelen voor bodemsanering 2. Bodeminzet in Impulsplan Bodem 3. Duurzaam gebruik van de ondergrond in Stad en Regio projecten	Plandoel: Ruimtelijke ontwikkeling. Tactische doel: Wij leveren samen met gemeenten een bijdrage aan het wegnemen van beperkingen ten gevolge van bodemverontreiniging Prestatie: 1. Inzet ISV middelen voor bodemsanering 2. Bodeminzet in Impulsplan Bodem 3. Duurzaam gebruik van de ondergrond in Stad en Regio projecten
Indicator Geen indicator	Indicator Geen indicator	Indicator Geen indicator
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Navos	Vervallen project is afgerond. Inpassing van de stortplaatsen is geen wettelijk taak	Vervallen project is afgerond. Inpassing van de stortplaatsen is geen wettelijk taak
Indicator Geen indicator		

Pandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Nazorg en beheersmaatregelen	Pandoel: Pandoel wettelijk beheer en Nazorg Tactische doel: 1. Wij voeren toezicht op beheer en nazorg van bodemverontreiniging inclusief voormalige stortplaatsen 2. De provincie zorgt voor eeuwigdurende nazorg op gesloten(WM) stortplaatsen en baggerdepots 3. Wij voeren de wettelijk taken voor beheer en nazorg op open en gesloten stortplaatsen adequaat en professioneel uit. Prestatie: 1. Systeem toezicht beheer en nazorg operationeel 2. Een rechtmatig en doelmatig beheer Nazorgfonds geborgd. 3. Nazorg op gesloten stortplaatsen en baggerdepots 4. Vergunningverlening en handhaving bij open stortplaatsen Indicator Geen indicator	Pandoel: Pandoel wettelijk beheer en Nazorg Tactische doel: 1. Wij voeren toezicht op beheer en nazorg van bodemverontreiniging inclusief voormalige stortplaatsen 2. De provincie zorgt voor eeuwigdurende nazorg op gesloten(WM) stortplaatsen en baggerdepots 3. Wij voeren de wettelijk taken voor beheer en nazorg op open en gesloten stortplaatsen adequaat en professioneel uit. Prestatie: 1. Systeem toezicht beheer en nazorg operationeel 2. Een rechtmatig en doelmatig beheer Nazorgfonds geborgd. 3. Nazorg op gesloten stortplaatsen en baggerdepots 4. Vergunningverlening en handhaving bij open stortplaatsen Indicator Nog niet bekend
Pandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Asbest en asbestwegen	Pandoel: Wettelijke Saneringen Tactische doel: Eind 2015 heeft de provincie ervoor gezorgd dat de humane spoedlocaties gesaneerd zijn of maatregelen genomen zijn, waarmee de risico's afdoende worden beheerst Prestatie: Uitvoering programma Asbest Indicator Het onderzoek is inmiddels gestart, de afronding vindt	Pandoel: Wettelijke Saneringen Tactische doel: Eind 2015 heeft de provincie ervoor gezorgd dat de humane spoedlocaties gesaneerd zijn of maatregelen genomen zijn, waarmee de risico's afdoende worden beheerst Prestatie: Uitvoering programma Asbest Indicator Nog niet bekend

plaats in 2009. Bij 7 gemeenten is reeds eerder onderzoek uitgevoerd. Na afronding van het onderzoek bij de resterende 49 gemeenten is een provinciedekkend beeld voor Gelderland beschikbaar. Stand 31-12-2008: 25 saneringen asbestwegen gestart; 50 saneringen asbestwegen afgerond		
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Bodembeleidsbrief Indicator Geen indicator	Plandoel: Wettelijke taken . Tactische doel: Wij voeren wettelijke bodemtaken adequaat en professioneel uit Prestatie: Afstemmen wettelijke bodemtaken op wijzigingen Wbb Indicator Geen indicator	Plandoel: Wettelijke taken . Tactische doel: Wij voeren wettelijke bodemtaken adequaat en professioneel uit Prestatie: Afstemmen wettelijke bodemtaken op wijzigingen Wbb Indicator Nog niet bekend
Plandoel: Aanpak grootste knelpunten op het gebied van Bodemsanering. Activiteit: Spoor 2 landsdekkend beeld Indicator Geen indicator	Plandoel: Wettelijke taken . Tactische doel: Wij voeren wettelijke bodemtaken adequaat en professioneel uit Prestatie: 1. Organiseren van Gelders BodemBeraad 2. Inzicht geven in kwaliteit bodem en grondwater 3. Afstemming bodembeleid met Arnhem en Nijmegen Indicator Geen indicator	Plandoel: Wettelijke taken . Tactische doel: Wij voeren wettelijke bodemtaken adequaat en professioneel uit Prestatie: 1. Organiseren van Gelders BodemBeraad 2. Inzicht geven in kwaliteit bodem en grondwater 3. Afstemming bodembeleid met Arnhem en Nijmegen Indicator Nog niet bekend
	Plandoel: Duurzame ondergrond. Tactische doel: In 2015 zijn voor energie en opslag in de diepe ondergrond de potenties van de diepe ondergrond in kaart Prestatie: 1. Onderzoek potenties diepe ondergrond in kaart 2. Inbrengen klimaatpotenties van de ondergrond Indicator Ondergrond in omgevingsvisie	Plandoel: Duurzame ondergrond. Tactische doel: In 2015 zijn voor energie en opslag in de diepe ondergrond de potenties van de diepe ondergrond in kaart Prestatie: 1. Onderzoek potenties diepe ondergrond in kaart 2. Inbrengen klimaatpotenties van de ondergrond Indicator Geen indicator

	Plandoel: Duurzame ondergrond. Tactische doel: De provincie zorgt voor de integratie van het bodembeleid in andere beleidsvelden. Prestatie: 1. Bijdrage aan landelijk uitvoeringsprogramma 2. Opnemen ondergrond in provinciale omgevingsvisie 3. projecten uitvoeren in het kader van verbreding bodem beleid Indicator Opnemen ondergrond in provinciale omgevingsvisie	Plandoel: Duurzame ondergrond. Tactische doel: De provincie zorgt voor de integratie van het bodembeleid in andere beleidsvelden. Prestatie: 1. Bijdrage aan landelijk uitvoeringsprogramma 2. Opnemen ondergrond in provinciale omgevingsvisie 3. projecten uitvoeren in het kader van verbreding bodem beleid Indicator Geen indicator
	Plandoel: Duurzame ondergrond. Tactische doel: Integratie van de ondergrond in ander beleidsvelden Prestatie: 1. Kennis en netwerkontwikkeling duurzame ondergrond 2. Verbreding, meekoppelen aan andere provinciale opgaven Indicator Geen indicator	Plandoel: Duurzame ondergrond. Tactische doel: Integratie van de ondergrond in ander beleidsvelden Prestatie: 3. Kennis en netwerkontwikkeling duurzame ondergrond 4. Verbreding, meekoppelen aan andere provinciale opgaven Indicator Geen indicator